

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-65-2-224-227

УДК 378.637.016

Ірина ПАРФЕНТЬЄВА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва*

*Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна*

e-mail: innagek68@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОГО ЦИКЛУ (на прикладі відродження хорової спадщини А. Веделя за кордоном)

У статті висвітлено проблеми національно-патріотичного виховання майбутніх учителів музичного мистецтва засобами хорового мистецтва на прикладі одного з видатних представників української композиторської та хормейстерської школи – Артемія Лук'яновича Веделя. Розглянуто етапи пізнання хорової спадщини українського композитора кінця XVIII – початку XIX століття у Західній Європі та Америці XX століття. Джерела з періодичних видань дають нам змогу проаналізувати різноманітні форми сприйняття його творів іноземним слухачем під час концертних виступів. Названо вітчизняні хорові колективи, українські та закордонні виконавці, які були безпосередніми популяризаторами творчості митця.

Ключові слова: хорове мистецтво, національно-патріотичне виховання, майбутні вчителі музичного мистецтва.

Національно-патріотичне виховання студентської молоді повинно стати комплексною системою і цілеспрямованою діяльністю закладів вищої освіти, особливо майбутніх педагогів-музикантів. Це стосується формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу та Батьківщини.

Метою патріотичного виховання майбутніх учителів музичного мистецтва є виконання системи таких завдань, як: накопичення патріотичних цінностей і поваги до культурного та мистецького минулого України; підвищення престижу професії вчителя музичного мистецтва, а також – висвітлення на уроках та позаурочній роботі музичної (у нашому випадку – хорової) спадщини українського народу; сприяння набуттю студентською молоддю патріотичного досвіду на основі вивчення музично-історичного доробку українських композиторів; формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій; культивування кращих рис української ментальності.

Тому вивчення хорової спадщини видатних українських композиторів та хормейстерів є од-

ним із чинників пізнання культурно-музичного минулого України.

Проблема популяризації хорової спадщини видатного українського композитора Артемія Лук'яновича Веделя недостатньо висвітлюється в сучасних наукових дослідженнях. Вітчизняні педагоги та культурологи більше уваги приділяють розкриттю таємниць біографії, світогляду та розшукам маловідомих творів композитора, тому питання широкого розповсюдження його музичного доробку нині є актуальними, що сприяє висвітленню яскравої особистості митця. Джерельна база наших пошуків спирається на матеріали публікацій вітчизняної періодики XX століття. Це насамперед журнальні та газетні статті, що пов'язані з концертними виступами відомих вітчизняних хорових колективів та окремих виконавців минулого століття.

Першим пропагандистом творів А. Веделя за кордоном слід назвати хорову капелу під керівництвом О. Кошиця, відомого українського диригента і композитора XX століття, який на гастролях по Західній Європі та Америці з 1919 року знайомив слухачів цих країн з українською хоровою культурою. В репертуарі колективу були різноманітні композиції: народні пісні в обробці самого диригента та інших вітчизняних авторів, світська та духовна музика, де значне місце посідала спадщина А. Веделя. Пропаганда української пісенної творчості мала великий успіх всюди, де капела виконувала свої твори. Так, у 1922 році в Америці,

у Нью-Йорку, співаки виступили в концертному залі Карнегі-Холл з великою програмою, до якої увійшли духовні концерти А. Веделя.

Творчість митця в той час користувалась популярністю не тільки на Україні, а й за її межами. Великий співак Ф. Шаляпін у своєму репертуарі мав окремі піснеспіви композитора, які виконував разом із різними тогочасними хоровими колективами. Улюбленою серед веделівських композицій у нього було тріо «Покаянія отверзи мі двері», що виконувалося неодноразово. Так, в 1931 році він разом із хором опери під керівництвом Д. Арістова співав цей твір у Парижі, а в березні 1937 року – в Берліні – разом з митрополичою капелюю під керівництвом Н. Афонського. [1]

Далі слід привернути увагу до професійного хору імені М. Леонтовича, який було організовано 1943 року у Львові міським Концертним Бюро. Очолював цей колектив відомий в свій час диригент Н. Городовенко. До репертуару входили класичні, народні та літургійні твори, і якщо перші мали можливість бути озвученими на Україні, то, щодо публічного озвучення духовних концертів, така перспектива з'явилася в повній мірі лише у 1945 році, коли хорова капела емігрувала в Західну Європу. В місті Авгсбурзі (Німеччина) цей колектив вже одержав нову назву – «Україна». Він багато виступав, зокрема, після перемоги над Німеччиною, перед слухачами «американської зони». Відгуки тогочасної преси свідчать про незвичайний успіх артистів. «Церкви чи костели були заповнені німецькими слухачами і іншими чужинцями... Цього роду концерти, яких цілком було поінформувати чужинців про нашу музичну й співочу культуру, давали опісля можливість винайму кращих концертних залів, яких дуже часто іншим дістати не вдавалось». [2, 26] У 1949 році Н. Городовенко з хором прибув до Монреалю в Канаду, де ще протягом 14 років займався виконавською діяльністю. Колектив співав різні твори А. Веделя, серед них великою популярністю користувалися Великодні ірмоси композитора.

Одним з вагомих джерел при аналізі розповсюдження творів А. Веделя за кордоном є матеріали щодо спілкування відомих українських та зарубіжних діячів культури. Так, листування відомого хормейстера О. Юрлова з американськими друзями дає можливість зробити висновок про популярність творів митця, які знайшли своє місце не лише у концертних виступах вітчизняних хорових колективів, а й через музичні грамплатівки: «Совершенно случайно жена, заехав за сыном в колледж в Колумбус (Огайо), нашла в магазине пластинок Вашу запись на «Мелодии» СР 40116 – мы сегодня прослушали Ваш хор (Березовский, Бортнянский и Ведель). Замечательно! Прекрас-

но! Особенно хорош темп «Яко да Царя» в 7-м номере (Херувимской) и безукоризненное исполнение Веделя...» [3, 125] Мова йде про записані на диску твори «Російська хорова музика XVI–XVIII століть», серед яких концерт «Доколі, Господи, забудеши мя» А. Веделя.

Багато у справі популяризації творів А. Веделя в середині ХХ ст. зробила академічна хорова капела під керівництвом О. Юрлова. В концертних виступах хорового колективу музика талановитого композитора XVIII століття займала достойне місце.

У 1962 та 1966 роках на фестивалях стародавньої музики в Польщі капела скорила своїм виконанням кореспондентів західнонімецьких газет: «У філармонії ми прослухали два концерти для хору а cappella композиторів XVIII століття Березовського і Веделя. Це духовні твори, що складаються з декількох частин. Незважаючи на те, що концерти близькі європейському стилю тієї епохи, вони своєрідні навіть у жанровому відношенні, будучи утвором винятково російського мистецтва» [8].

У 1969 році хоровий колектив під керівництвом О. Юрлова брав участь у міжнародному хоровому фестивалі в Італії, де був нагороджений «Премією Рима». Капела виступала з концертом у театрі «Секстіна»: «... Хор виступив із програмою з маловідомих багатоголосних творів переважно XVIII століття... Концерт А. Веделя для хору № 3 – це Adagio майже скорботного характеру – був, що називається, чудово «зіграний» на низьких голосах (у хорі є небагато дуже глибоких басів)...» [9].

У 1972 році хор О. Юрлова здійснив свій перший подорож до Великобританії. Виступи в концертних залах «Елізабет-Холлі», «Ройял-театрі», «Ройял Фестивал-холлі» виявились відкриттям для англійців щодо української хорової духовної спадщини. «Старинний хоровий концерт дал можливість .. басам показати всю свою мощь, а в концерте А. Веделя «На реках Вавилонских» ярко, с блеском звучали сопрано, тут же переходя в изящное staccato. Певцы чутко откликнулись на требования дирижёра, который безукоризненно провёл весь концерт...» [7].

Велику роль в пропаганді творів А. Веделя відіграли співацькі колективи, організовані у Канаді і США з українців-емігрантів. В Америці наша православна церква завжди намагалася поширювати коло своєї діяльності, залучаючи до співпраці не тільки українців за походженням, але й їхніх друзів та знайомих. Перед великими святами проводилися зустрічі, на яких лунали твори вітчизняних духовних композиторів. Люди ближче знайомились з культурою і традиціями України. Так, у 70-ті роки ХХ століття у Нью-Йорку на кафедрі

собору Святого Володимира традиційно відбувались концерти «Постової Тріоди», де звучали хори А. Веделя. Серед інших виконувалось його тріо «Покаянія отверзи мі двері» [4, 5].

Повертаючись до співацького колективу, яким керував О. Кошиць, слід згадати, що після нього колектив продовжував функціонувати і одержав назву хорової капели імені свого видатного диригента, а з 1988 року його очолив хормейстер В. Климків. Новий керівник продовжував виконавські традиції, закладені попередником по пропаганді музики А. Веделя і в своєму репертуарі серед інших мав твір композитора «Христос воскрес».

У січні 1993 року у канадському місті Едмонтон /штат Альберта/ відбувся сімнадцятий семінар хорових диригентів, започаткований у 1976 році мистецтвознавцем В. Колесником. Цей захід присвячувався 100-річчю українських поселень у Канаді, а одне з основних його питань було присвячене відродженню національної культури засобами вокально-хорової практики. В практичній частині семінару була запропонована хорова програма, яка охопила твори українських композиторів XVIII–XX століть: А. Веделя, М. Лисенка, М. Леонтовича, П. Козицького, Г. Майбороди, М. Скорика, В. Кікти, В. Губи, канадських українців З. Лавришина та С. Яременка.

За роки незалежності України вітчизняні виконавські колективи значно поглибили справу відродження спадщини А. Веделя. Яскравим прикладом цього є концертна діяльність камерного хору «Київ» під керівництвом М. Гобдича, в репер-

туар якого включено багато піснеспівів митця. У 1994 році відбулися гастролі капели у Франції, Німеччині, Білорусі, де виконувались, серед інших, духовні твори А. Веделя, Д. Бортнянського, К. Стеценка, М. Леонтовича, С. Рахманінова, Л. Дичко. Наприкінці 1997 року названий колектив гастролював по США. Він був першим, хто демонстрував свою майстерність в найпрестижніших концертних залах – Національна філармонія, Карнегі-Холл. Американська преса уважно стежила за концертами співацького колективу і в періодичній пресі з'являлися схвалені публікації про виступи. Так, в газеті «Нью-Йорк Таймс» її кореспондент писав: «У концерті церковної музики у неділю ввечері в Карнегі-Холл камерний хор «Київ» довів, що українська музика відроджується. Одним з найцікавіших та несподіваних творів був «Господи Боже, на Тя уповах» Артемія Веделя...» [6].

Отже, розповсюдження хорової спадщини А. Веделя у країнах Західної Європи та Америки ХХ століття мало своє визначене місце. Доступні фактологічні матеріали дозволяють зробити висновок що, незважаючи на всі заборони співати твори цього композитора у XIX та у першій половині ХХ ст., його мистецтво доказало свою життєву правоту у концертному виконанні хоровими колективами, у педагогічному репертуарі навчальних хорових колективів, що і підтвердила сучасна практика вітчизняної музичної педагогіки. Ця тема зі всією її очевидністю має перспективу розвитку у різних напрямках музично-педагогічних досліджень.

Список використаних джерел

1. Зьола М. Дискографія творів А. Л. Веделя // Постать Артема Веделя в історико-культурному контексті. НВ НМАУ ім. П. І. Чайковського. – Вип. 11. – К. 2001.
2. Кульчицький М. Духовні концерти Н. Городовенка // Київ – Філадельфія, 1961. – № 1. – С. 26–30.
3. «...Останеться на веки» // Музыкальная академия 1997. – № 3. – С. 111–127.
4. Зотовська В. Концерт постової тріоди // Віра, 1978. – Ч. 2 (10). – С. 31.
5. Зотовська В. Концерт постової тріоди // Віра, 1979. – Ч. 2 (14). – С. 30–31.
6. Петренко Б. Успішне турне // Українська культура 1998. – № 3. – С. 8.
7. «The Morning Star» 1972, 16 листопада.
8. «Die Welt» 1966, 27 вересня.
9. «L'Unita» 1969, 15 травня.

References

1. Z'ola M. Dyskohrafiya tvoriv A. L. Vedelya // Postat' Artema Vedelya v istoryko-kul'turnomu konteksti. NV NMAU im. P. I. Chaykovs'koho. – Vyp. 11. – K. 2001.
2. Kul'chyts'kyu M. Dukhovni kontserty N. Horodovenka // Kyiv – Filadel'fiya, 1961. – № 1. – S. 26–30.
3. «...Ostanet-sya na veki» // Muzykal'naya akademyya 1997. – № 3. – S. 111–127.
4. Zotovs'ka V. Kontsert postovoyi triodi // Vira, 1978. – CH. 2 (10). – S. 31.
5. Zotovs'ka V. Kontsert postovoyi triodi // Vira, 1979. – CH. 2 (14). – S. 30–31.
6. Petrenko B. Uspishne turne // Ukrayins'ka kul'tura 1998. – № 3. – S. 8.
7. «The Morning Star» 1972, 16 lystopada.
8. «Die Welt» 1966, 27 veresnya.
9. «L'Unita» 1969, 15 travnya.

Ірина Парфентьева. Национально-патриотическое воспитание будущих учителей музыкального искусства при изучении дисциплин дирижерско-хорового цикла (На примере возрождения хорового наследия А. Веделя за рубежом)

В статье отражены проблемы национально-патриотического воспитания будущих учителей музыкального искусства средствами хорового искусства на примере одного из выдающихся представителей украинской композиторской и хормейстерской школы – Артемия Лукьяновича Веделя. Рассмотрены этапы познания хорового наследия украинского композитора конца XVIII – начала XIX века в Западной Европе и Америке XX века. Источники из периодических изданий дают нам возможность проанализировать различные формы восприятия его произведений иностранным слушателем во время концертных выступлений. Названы российские хоровые коллективы, украинские и зарубежные исполнители, которые были непосредственными популяризаторами творчества художника.

Ключевые слова: хоровое искусство, национально-патриотическое воспитание, будущие учителя музыкального искусства.

Irina Parfentyeva. National-patriotic education of future teachers of musical art in the study of the disciplines of the conductor-choral cycle (on the example of the revival of the choral heritage of A. Wedel abroad)

The article deals with the problems of the national-patriotic education of future teachers of musical art by means of choral art on the example of one of the outstanding representatives of the Ukrainian composer and choirmaster school – Artemy Lukyanovich Vedel. The stages of knowledge of the choral heritage of the Ukrainian composer of the late eighteenth and early nineteenth centuries in Western Europe and America of the twentieth century are considered. Sources from periodicals allow us to analyze various forms of perception of his works by a foreign listener during concert performances. Named the national choir, Ukrainian and foreign performers, who were direct popularizers of the artist's creativity. The distribution of A. Vedel's choral heritage in the countries of Western Europe and America of the twentieth century had its own definite place. The problem of popularizing the choral heritage of the outstanding Ukrainian composer Artemii Lukyanovich Vedel is not sufficiently covered in modern scientific research. Domestic educators and culturologists pay more attention to revealing the secrets of biography, outlook and search of little-known works of the composer, therefore the question of widespread distribution of his musical work is now relevant, which helps to highlight the bright personality of the artist. The source of our searches is based on the materials of publications of the national periodicals of the twentieth century. These are, first and foremost, magazine and newspaper articles related to concert performances by well-known domestic choral groups and individual performers of the last century. Available factual materials allow us to conclude that despite all the prohibition on singing the works of this composer in the 19th and the first half of the 20th century, his art proved his vitality in concert performance by choir collectives, in the pedagogical repertoire of educational choir collectives, which was confirmed by modern practice. national musical pedagogy. This topic, with all its obvious features, has a prospect of development in various areas of musical and pedagogical research.

Key words: choral art, national patriotic education, future teachers of musical art.